

УДК 811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-24>

ВІД «СОКОЛА» ДО «ВОРСКЛИ»: НАЗВИ ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД ПОЛТАВЩИНИ В ХХ–ХХІ СТ.

FROM “FALCON” TO “VORSKLA”: THE NAMES OF FOOTBALL TEAMS OF POLTAVA REGION IN THE XX–XXI CENTURIES

Процик І.Р.,

orcid.org/0000-0001-8472-0141

доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри олімпійської освіти

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

У статті розглянуто назви футбольних команд Полтавщини за весь період розвитку футболу на цих теренах упродовж ХХ–ХХІ ст. Предмет аналізу – мотиваційна база та способи творення найменувань клубів Полтавщини. Джерела фактичного матеріалу – українська спортивна періодика і праці істориків спорту про розвиток футболу в Полтавській області.

На початку ХХ ст. назви команд мотивовані онімами – найменуваннями районів Полтави і навчальних закладів, у яких створено футбольні дружини (*Поділ, Друга полтавська чоловіча гімназія*), та номінацією гімнастичного товариства «Сокіл», осередки якого були в Полтаві й Кременчуці.

У 20–80-ті рр. назви команд відображали советські реалії й дублювали оніми – найменування фізкультурно-спортивних товариств, підприємств та інституцій (*Авангард, Енергія, ВАТУ*), й апелятиви – назви осіб за професією, сферою діяльності, номінації продукції підприємств, советські символи й ідеологічні назви (*колгоспник, мотор, червоний прапор, більшовик*). Це свідчить про вплив тоталітарних чинників на вибір футбольних найменувань. Лише невелика частка номінацій тогочасних команд мотивована лексемами з етнокультурною семантикою (*Полтава, Ворскла, Дніпро*).

Після відновлення української незалежності збільшився відсоток команд, які обрали для називання лексеми з національно-культурним складником у значенні (*Україна, Полтавщина, Лубни, Сула*), що є виявом впливу національних тенденцій на добір назв футбольних дружин. Чимало команд дотепер зберігають відомі найменування советських спорттовариств і номінації, утворені від назв осіб за фахом і родом занять (*Колос, машинобудівник*). Наслідком впливу комерційного чинника на називання футбольних клубів є збільшення кількості номінацій, які походять від ергонімів – найменувань спонсорів цих команд (*Велта, Мінводи*). Утворено складені номінації, в яких до давньої назви клубу долучено ім'я комерційної структури, що фінансує команду (*Автомобіліст-Норд, Ворскла-Нафтогаз*).

На назовництво футбольних команд Полтавщини за понад століття розвитку футболу на цих теренах впливали різні фактори – національний, тоталітарний і комерційний, міксування яких зафіксовано на зламі ХХ–ХХІ ст.

Ключові слова: назви полтавських футбольних команд, апелятив, онім, мотивованість.

The article presents the names of the football teams of the Poltava region for the entire period of football development in these areas during the 20th–21st centuries. The subject of the analysis is the motivational base and ways of creating the names of the clubs of the Poltava region. The sources of factual material are Ukrainian sports periodicals and the works of sports historians on the development of football in the Poltava region.

At the beginning of the 20th century the names of the teams are motivated by onyms – the names of Poltava districts and educational institutions where football teams were created (*Podil, Second Poltava Men's Gymnasium*), and the nomination of the *Sokil* gymnastics society, whose branches were in Poltava and Kremenchuk.

In the 1920s and 1980s, team names reflected Soviet realities and were duplicated by onyms – names of physical culture and sports associations, enterprises and institutions (*Avanhard, Energy, VATU*), and nicknames – names of persons by profession, field of activity, nominations of enterprise products, Soviet symbols and ideological names (*collective farmer, engine, red flag, Bilshovyk*). This testifies to the influence of totalitarian factors on the choice of football names. Only a small part of the nominations of the teams of that time was motivated by lexemes with ethnocultural semantics (*Poltava, Vorskla, Dnipro*).

After the restoration of Ukrainian independence, the percentage of teams that chose to name tokens with a national-cultural component in meaning (*Ukraine, Poltava region, Lubny, Sula*) increased, which is a manifestation of the influence of national trends on the selection of names for football teams. Many teams still retain the homonymous names of Soviet sports associations and nominations formed from the names of people by profession and occupation (*Kolos, machine builder*). The consequence of the influence of the commercial factor on the naming of football clubs is an increase in the number of nominations that come from ergonims – the names of the sponsors of these teams (*Velta, Mineralni Vody*). Composite nominations were created, in which the name of the commercial structure financing the team (*Avtomobilist-Nord, Vorskla-Naftohaz*) was added to the old name of the club.

The naming of football teams of Poltava region over more than a century of football development in these areas was influenced by various factors – national, totalitarian and commercial, the mixing of which was recorded at the turn of the 20th-21st centuries.

Key words: names of football teams of Poltava region, common name (appellative name), onim, motivation.

Постановка проблеми. Початки футболу в Полтаві відлічують від 1909 р. [1; 2], проте про розвиток гри номер один на Полтавщині до встановлення на цих теренах советської влади відомо дуже мало. Історики спорту пишуть про започаткування в Полтаві на межі 1909–1910 рр. гімнастично-спортивного товариства «Сокіл» та про функціонування кількох футбольних команд у його структурі, які до початку 20-х рр. були на провідних позиціях серед футбольних дружин міста [2, с. 502–506]. Як і на інших українських землях, перші клуби з футболу в Полтаві також створено й у навчальних закладах: у Другій полтавській чоловічій гімназії організовано першу полтавську футбольну команду в 1910 р., а в Полтавському Петровському кадетському корпусі започатковано дружину з футболу в 1911 р. У цій статті розглянуто назви футбольних команд Полтавщини за весь період розвитку футболу на цих теренах упродовж ХХ–ХХІ ст. Актуальність цього дослідження полягає насамперед у тому, що фактичний матеріал, на якому воно ґрунтується, маловідомий і може зацікавити не лише ономастів і спортивних фахівців, а й широкий загал футбольних уболівальників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Назви українських футбольних команд Полтавщини ще не були предметом аналізу в українській лінгвістиці. Лише окремі номінації принагідно розглянуто в статтях авторки про власні назви українських футбольних команд упродовж понад столітньої історії розвитку футболу в Україні [3; 4; 5].

Мета дослідження – опис назв футбольних команд Полтавщини у ХХ–ХХІ ст., починаючи з 1909 р., відколи поширюється футбол у цьому регіоні, й дотепер. Для її досягнення укладено реєстр найменувань футбольних клубів, упорядкований на основі зібраних відомостей з української спортивної періодики та праць істориків спорту про розвиток футболу на Полтавщині [1; 2], проаналізовано мотивованість і способи творення футбольних онімів, з'ясовано вплив політичних і соціокультурних факторів на вибір назв команд.

Виклад основного матеріалу. У статті представлено номінації команд Полтавщини на основі опрацьованої авторської методики опису назв футбольних клубів, що передбачає аналіз мотивованості найменувань клубів і способів їх творення – онімізацію (назви, що походять від апелятивної лексики) і трансонімізацію (назви, що походять від онімної лексики) [7, с. 374].

Початки футболу на Полтавщині пов'язані з функціонуванням у різних районах Полтави команд, які мали назви цих міських дільниць: «*Поділ*» або «*Подільська*» – команда району *Поділ* у східній частині міста на правому березі ріки Ворскла, команда грала на Кінно-Ярмарковій площі в Полтаві; «*Павленківська*» – команда північного району міста – *Павленки*, колишнього села на околиці Полтави, що належало козакам *Павленкам* – представникам козацької старшини Полтавського полку (команда існувала з 1912); «*Підмонастирська*» – команда району Полтави біля *Монастирської гори*, на якій розташований Хрестовоздвиженський монастир, у колишньому підміському селищі Червоний Шлях. Назву команди «*Альбатрос*» *Полтава*, що походила з району березового парку в південно-східній частині Полтави (тепер пам'ятка природи – Березовий гай), мотивовано загальною назвою *альбатрос* – «великий морський водо-

плавний птах із довгими вузькими крилами і видовженим дзьобом» [6, т. 1, с. 36]). У Полтаві перед Першою світовою війною та недовго після неї була команда єврейської громади міста – *«Маккабі» Полтава*, назва якої дублює найменування всесвітньої єврейської спортивної організації *«Маккабі»*, створеної на зламі XIX–XX ст. і названої на честь Макавейських повстанців (*Макавей* – від арамейського *«makkaba»* – молот), і команда *«Альффорд» Полтава*, про локалізацію та роки функціонування яких не вдалося знайти докладної інформації. Щодо походження назви останнього зі згаданих клубів можна припустити, що вона мотивована іменем авіатора *Альфорда* Вільямса, одного з рекордсменів у швидкості пілотування літаків, адже розвиток авіації на початку XX ст. викликав велике зацікавлення.

Організаційних форм спортивне життя в Полтаві набуло впродовж 1909–1910 рр., коли в місті створено спортивно-гімнастичне товариство *«Сокіл»* за зразком чеських осередків цієї організації, які започаткував Мирослав Тирш у другій половині XIX ст. у Празі. Стараннями президента Слов'янського сокільського союзу чеха Федора [Теодора] Коваржика, який працював викладачем Полтавського Петровського кадетського корпусу [2, с. 503; 521], осередки гімнастичного товариства *«Сокіл»* і футбольні команди в них – *«Сокіл»* і *«Сокіл-2»* – організовано в *Полтаві* впродовж 1910–1914 рр., а згодом, у 1914–1915 рр., засновано команду *«Сокіл»* у *Кременчуці* – другому за величиною та промисловим потенціалом місті Полтавщини. Назви цих команд мотивовані онімом – номінацією спортивно-гімнастичного товариства *«Сокіл»*.

Федір Коваржик був ініціатором створення футбольної команди *Другої полтавської чоловічої гімназії*, яку організовано в 1910 р. і яка стала першою офіційно зареєстрованою полтавською футбольною командою, а також команди *Полтавського Петровського кадетського корпусу*, організованої роком пізніше. У Кременчуці в 1912 р. засновано команди *«Маяк»* і *«Маяк-1»*, назви яких походять від апелювання *маяк* – «висока башта, що має потужне джерело світла, яке вказує шлях суднам» [6, т. 4, с. 659], бо неподалік від міста були маяки для судноплавного орієнтування по Дніпру. Усі згадані команди проіснували до середини 20-х рр., коли ці давні футбольні клуби звинувачено в націонал-шовінізмі та заборонено [2, с. 505]. Полтавський *«Сокіл»* ліквідували в 1924 р. [2, с. 505], і з цього часу у футболі Полтавщини функціювали лише створені в советську епоху команди.

З-поміж усіх згаданих футбольних дружин Полтавщини початку XX ст. у незалежній Україні відроджено футбольний клуб із назвою *«Поділ» Полтава*.

У 20-ті рр. футбольні команди переважно створено в Полтаві, а номінації цих клубів були мотиваційно пов'язані з назвами, що відображали нові советські реалії: назвами військових підрозділів, які стаціонували в Полтаві, – *«25-та дивізія»*, *«Н-ська дивізія»*, *«55-та стрілецька сотня»*, *«Повітробаза / Авіабаза»*¹; назвами навчальних закладів – команда *14-ї піхотної школи* (на місці давнього кадетського корпусу), команда *ТППШ* (ТППШ – Торгово-промислова профспілкова школа), *«ФЗУ мукомелів-1»*, *«ФЗУ мукомелів-2»* (ФЗУ – школи фабрично-заводського учнівства [6, т. 10, с. 581], що готували мірошників); назвами районів міста – *«Південний район»*, *«Південний район-1»*, *«Південний район-2»*; назвами людей за професією чи сферою занять – *«Шкіряник» Полтава*, *«Шкіряник-1» Полтава*, *«Шкіряник-2» Полтава*, *«Залізничник-1»*, *«Залізничник-2»*, *«Швець»*, *«Деревообробник»*, *«Чекісти»* (перша назва команди товариства «Динамо»), *«Металіст» Полтава* (команда полтавського заводу *«Метал»*); назвами підприємств чи продукції підприємств – *«22-ий державний млин»*, *«Холодобійня»*, *«Медсанпраця»*, *«Бекон»*; назвами всесоюзних спортивних товариств – *«Спартак» Полтава*, *«Динамо» Полтава*; назвами житлових кооперативів – *«Жилкооп № 8»*, *«Жилкооп № 6»*.

На початку 30-х рр. назви команд не були надто розмаїтими й походили від найменувань із тих самих груп назв, згаданих вище, – навчальних закладів – *«ВПШ-1» Полтава* (ВПШ – Воєнно-політична школа), спорттовариств – *«Локомотив» Полтава* (команда Полтавського

¹Через скісну ризикну подані варіантні назви футбольних команд.

паровозоремонтного заводу), **осіб за родом занять** – *«Шляховик» Полтава* (команда *шляхових майстерень* Південної залізниці (прізвисько команди – «Шпала»)) та **ідеологічних назв** – *«Рот-фронт» Полтава* (від *рот-фронт* (червоний фронт), команда Полтавського заводу імені Павла Постишева, тепер – Полтавський турбомеханічний завод).

Лише із середини 30-х рр., коли футбол набув масовості, з'явилося багато команд не лише в Полтаві, а й в інших населених пунктах Полтавщини. Для називання цих футбольних клубів вживано невелику частку лексем із національно-культурним компонентом у значенні. Вони були мотивовані **топонімами**: *«Полтава»*, *«Полтава-2»* – від назви адміністративного центру – міста *Полтави*; **гідронімами**: *«Ворскла» Полтава* (команда колгоспу імені Шевченка) – від назви річки *Ворскла* – однієї з найбільших лівих приток Дніпра, що протікає *Полтавщиною* і містом *Полтава*; *«Дніпро» Кременчук* – від назви найбільшої української ріки *Дніпро*, на обидвох берегах якої розташоване місто *Кременчук*; *«Псел» Гадяч* – від номінації річки *Псел* – лівої притоки Дніпра, на правому березі *Псла* розташоване місто *Гадяч*; *«Сула» Лубни* – від найменування річки *Сула* – лівої притоки Дніпра, на правому березі *Сули* розташоване місто *Лубни*, а також **апелятивами** – **назвами корисних копалин**, поклади яких є на Полтавщині, – *«Граніт» Кременчук* – від *граніт* – «кристалічна магматична гірська порода зернистої будови, що складається з кварцу, польових шпатів і слюди» [6, т. 2, с. 157], *«Кремій» Кременчук*, *«Кремій» Омельник* (клуб із села *Омельник* у Кременчуцькому районі) – від *кремій* – «дуже твердий мінерал – кварц чорного, бурого або жовтого кольору, який у давнину використовували для добування вогню» [6, т. 4, с. 334], околиці Кременчука відомі як місце залягання кам'яних порід, передовсім граніту.

Після відновлення української незалежності всі згадані команди, крім клубу *«Граніт» Кременчук*, зберегли свої давні назви, суттєво збільшилася кількість команд, номінації яких мотивовані **гідронімами**, що вказують на річки поблизу населених пунктів, із яких походять футбольні команди: *Ф. К. «Ворскла» Полтава / «Ворскла-Нафтогаз» Полтава* (команда об'єднання акціонерних товариств *«Полтаванaftопродукт»* і управління *«Полтавагазвидобування»*, що демонструє другий варіант назви команди, до якої додано ім'я спонсора), *Ф. К. «Ворскла-2» Полтава*, *«Молодь-Ворскла-3» Полтава*, *«Ворскла» Опішнія / «Ворскла-Газовик» Опішнія* (другий варіант назви клубу вказує на об'єднання команд (ймовірно, *«Газовика»* з *Машівки* чи *«Газовика»* з *Базилівщини*) із опішнянською *«Ворсклою»*, що нерідко траплялося в українському футболі останніх тридцяти років і було зумовлене нестабільною фінансовою ситуацією футбольних клубів), *«Дніпро» Градизьк*, *«Псел» Устивиця*, *«Псел» Великий Перевіз*, *«Сула» Лохвиця*.

Кілька назв команд із Полтавщини мотивовані **ергонімами** – назвами місцевих підприємств: *«Авіачастина» Полтава* – команда *авіаційної частини* Військово-повітряних сил, місцем дислокації якої була *Полтава*; *«Дормаи» Кременчук* – команда *Кременчуцького заводу дорожніх машин*; *«Електромотор» Полтава* – команда *Полтавського заводу «Електромотор»*; *«Енергія» Полтава* – команда *Полтавського турбомеханічного заводу «Енергія»*, який у 20-ті рр. мав назву завод «Метал»; *«Супутник» Полтава* – команда *Полтавського електро-механічного заводу «Супутник»*. Була також і команда, назва якої мотивована найменуванням навчального закладу – *ВАТУ Полтава* – команда *Вищого автомобільно-танкового училища*.

Велику групу назв футбольних команд становлять найменування, мотивовані **номінаціями всесоюзних і республіканських фізкультурно-спортивних товариств**: від назви республіканського добровільного спортивного товариства профспілок працівників промисловості, будівництва *«Авангард»* (його назва походить від переносного, що виникло в совєтську епоху, значення лексеми *авангард* – «найсвідоміша, найпередовіша частина певної суспільної групи або класу, що веде за собою клас у цілому та інші суспільні групи» [6, т. 1, с. 7]) утворено найменування команд: *«Авангард» Полтава*, *«Авангард» Кременчук*, *«Авангард-2» Кременчук*, *«Авангард» Жовті Води*, *«Авангард» Карлівка*, *«Авангард» Лубни*, *«Авангард» Крюків* із міст, у яких працювали потужні промислові підприємства (після відновлення української незалежності жодна зі

згаданих команд не має такої назви, лише клуб із села *Яреськи* Миргородського району, де функціює кільканадцять пилорам, обрав це найменування – *«Авангард» Яреськи*);

від найменування республіканського фізкультурно-спортивного товариства працівників сільського господарства *«Колос»* (його назву утворено від апелятива *колос* – «суцвіття більшості злаків і деяких інших рослин, у якому квітки розміщені вздовж стрижня; те саме, що колосся» [6, т. 4, с. 232]) походять назви команд із місцевостей, де домінує аграрна галузь: *«Колос» Полтава*, *«Колос» Велика Богачка*, *«Колос» Гадяч*, *«Колос» Кобеляки*, *«Колос» Колгосп імені Шевченка Полтавського району*, *«Колос» села Михайлівка Машиівського району* (після відновлення української незалежності цю назву зберегли команди з *Полтави* та *Кобеляків*, клуби – *«Колос» Якимове*, *«Колос» Котельва*, *«Колос» Чутово*, *«Колос» Михайлівка*, *«Колос» Михнівці*, *«Колос» Зіньків*, *«Колос» Дмитрівка*, *«Колос» Пашиківка*, *«Колос» Тарандинці*, *«Колос» Семенівка* – обрали цю номінацію для називання своїх сільських футбольних дружин після 1991 р.);

від найменування спорттовариства працівників торгівлі, кооперації, промисловості, комунального господарства, автомобільного транспорту, зв'язку, а також культури, освіти, медицини *«Спартак»* (його назва мотивована іменем фракійського воїна *Спартака*, який очолив повстання рабів проти римлян) походять назви команд: *«Спартак» Полтава*, *«Спартак» Гадяч*, *«Спартак» Кобеляки*, *«Спартак» Кременчук*, *«Спартак» Нові Санжари*;

від назви пролетарсько-спортивного товариства чекістів, згодом – фізкультурно-спортивного товариства міністерства внутрішніх справ і комітету держбезпеки *«Динамо»* (номінацію спорттовариства мотивовано лексемою *динамо-машина* (або *динамо* (грец. Δύναμις – сила) – «те саме, що динамо-машина, застаріла назва машини, яка, перетворюючи механічну енергію в електричну, виробляє постійний електричний струм; електричний генератор» [6, т. 2, с. 280]) походять назви команд: *«Динамо» Полтава*, *«Динамо» Миргород*, *«Динамо» Кобеляки*, *«Динамо» Кременчук* (дотепер свою назву зберегла команда *«Динамо» Полтава*, а новою вона є для команди з містечка *Семенівка* Кременчуцького району – *«Динамо» Семенівка*);

від номінації спортивного товариства працівників автомобільної, тракторної, авіаційної промисловості *«Торпедо»* (назва спорттовариства мотивована лексемою *торпедо*, що називає автомобільну панель із приладами та тип автомобільного кузова, поширеного в першій третині ХХ ст.) походять назви команд: *«Торпедо» Полтава*, *«Торпедо» Кременчук*, *«Торпедо» Лубни* (всі команди зберегли цю назву дотепер);

від назви спорттовариства працівників машинобудування *«Зеніт»* (його назва мотивована переносним значенням лексеми *зеніт* – «найвищий ступінь розвитку, вершина чого-небудь» [6, т. 3, с. 560]) походять найменування команд: *«Зеніт» Полтава*, *«Зеніт» Пирятин* (після відновлення незалежності лише команда з обласного центру зберегла свою назву, хоч і змінила спонсора, тепер її фінансує Полтавський завод «Продмаш»);

від номінації всесоюзного добровільного спортивного товариства профспілки працівників залізничного транспорту та метрополітену *«Локомотив»* (назва товариства мотивована лексемою *локомотив* – «самохідна машина (тепловоз, електровоз і т. ін.) для пересування вагонів по залізничних рейках» [6, т. 4, с. 543]) походять назви команд: *«Локомотив» Полтава* (номінація цієї команди має, найвірогідніше, подвійну мотивацію – походить ще й від найменування Полтавського тепловозоремонтного заводу *«Локомотив»*) і *«Локомотив» Гребенка* (після 1991 р. обидва клуби зберегли свою назву, новою вона є для команди залізничного цеху Полтавського гірничо-збагачувального комбінату – *«Локомотив» Комсомольськ* із міста, яке в 2016 р. повернуло собі давню назву – Горішні Плавні);

від назви спорттовариства вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ *«Буревісник»* (його найменування мотивоване апелятивом *буревісник* – «великий морський птах із чорно- чи буро-білим оперенням і довгими вузькими крилами; переносне значення – провісник бурі» [6, т. 2, с. 257]) походять назви команд: *«Буревісник» Полтава* та *«Буревісник» Миргород* (у незалежній Україні команд із такою назвою на Полтавщині немає).

Однією з найпопулярніших моделей творення **відапелятивних назв** футбольних команд у советський період було використання в ролі номінацій **назв осіб за професією чи родом занять**. Найбільша кількість команд у традиційно аграрному регіоні Полтавщини мали найменування, мотивовані апелятивом *колгоспник* – «член колгоспу – колективного господарства» [6, т. 4, с. 216], його також пов'язують із назвою добровільного сільського спортивного товариства «*Колгоспник*», яке функціювало на Полтавщині в 1950–1964 рр.: «*Колгоспник*» **Полтава**, «*Колгоспник*» **Велика Богачка**, «*Колгоспник*» **Глобине**, «*Колгоспник*» **Градизьк**, «*Колгоспник*» **Гребінка**, «*Колгоспник*» **Диканька**, «*Колгоспник*» **Карлівка**, «*Колгоспник*» **Кобеляки**, «*Колгоспник*» **Комишня**, «*Колгоспник*» **Котельва**, «*Колгоспник*» **Машівка**, «*Колгоспник*» **Миргород**, «*Колгоспник*» **Опішня**, «*Колгоспник*» **Пирятин**, «*Колгоспник*» **Решетилівка**, «*Колгоспник*» **Семенівка**, «*Колгоспник*» **Сенча**, «*Колгоспник*» **Хорол**.

Інші назви осіб за фахом у ролі мотиваційної бази футбольних команд не були на Полтавщині настільки поширеними, як *колгоспник*, проте спектр використовуваних найменувань дуже різноманітний: від назви *автомобіліст* – «той, хто займається автомобілізмом – автомобільною справою» [6, т. 1, с. 13] – утворено номінацію команд «*Автомобіліст*» **Полтава** (команда *Полтавського АТП-15306*) і «*Автомобіліст*» **Гадяч** (команда *Гадяцького автотранспортного підприємства № 15337*); від *будівельник* – «той, хто будує, споруджує що-небудь, працює на будівництві» [6, т. 1, с. 248] – «*Будівельник*» **Полтава** (у *Полтаві* працює цегельний завод); від назви *фахівця з вагонобудування* – «галузь транспортного машинобудування, що виробляє залізничні вагони» [6, т. 1, с. 275] – «*Вагонобудівник*» **Кременчук** (команда *Кременчуцького вагонобудівного заводу*), від *гірник* – «робітник гірничої промисловості» [6, т. 2, с. 75] – «*Гірник*» **Комсомольськ** (команда *Полтавського гірничо-збагачувального комбінату*) і «*Гірник*» **Кременчук** (у *Кременчуку* видобувають граніт), від *кооператор* – «той, хто працює в галузі кооперації; працівник кооперативу» [6, т. 4, с. 277] – «*Кооператор*» **Полтава** (команда *Полтавського інституту споживчої кооперації*) і «*Кооператор*» **Кобеляки** (у *Кобеляках* з 20-х рр. функціювали десятки *кооперативних об'єднань*), від *ливарник* – «робітник, який відливає металеві вироби; фахівець ливарної справи» [6, т. 4, с. 482] – «*Ливарник*» **Полтава** (команда *Полтавського ливарно-механічного заводу*), від *машинобудівник* – «фахівець із машинобудування» [6, т. 4, с. 658] – «*Машинобудівник*» **Полтава** (команда *Полтавського заводу «Продмаш»*) і «*Машинобудівник*» **Карлівка** (команда *Карлівського машинобудівного заводу*), від *металург* – «фахівець з металургії» [6, т. 4, с. 685] – «*Металург*» **Кременчук** (*Кременчук* є знаним центром металургійної промисловості), від *металіст* – «робітник металопромисловості» [6, т. 4, с. 684] – «*Металіст*» **Лубни** (у *Лубнах* працює завод «Шліфверст») і «*Металіст*» **Полтава** (команда заводу «*Метал*»), від *нафтовик* – «фахівець нафтової промисловості; той, хто працює у цій галузі» [6, т. 5, с. 225] «*Нафтовик*» **Кременчук** (команда *Кременчуцького нафтопереробного заводу*) і «*Нафтовик*» **Пирятин** (команда розташованої в *Пирятині* експедиції глибокого буріння «*Полтаванафторозвідка*»), від поєднання назв двох професій – *нафтовик* і *хімік* – «працівник хімічної промисловості» [6, т. 11, с. 72] – постала номінація команди «*Нафтохімік*» **Кременчук** (клуб *Кременчуцького нафтопереробного заводу*), від *харчовик* – «працівник харчової промисловості» [6, т. 11, с. 28] – «*Харчовик*» **Велика Богачка** (Велика Богачка znana місцевим підприємством «*Коопзаготпром*») і «*Харчовик*» **Артемівка** (тепер містечко *Скороходове* *Чутівського району*, де функціює підприємства харчової промисловості – цукровий завод і хлібна база), від *шахтар* – «гірник, що працює в шахті» [6, т. 1, с. 424] – «*Шахтар*» **Олександрія** (команда зі села *Олександрія* в *Кременчуцькому районі*).

За роки після відновлення незалежності більшість зі згаданих команд зберегла свої назви, деякі до них додали номінації спонсорів, внаслідок чого утворилися еkleктичні найменування: «*Автомобіліст-Норд*» **Полтава**, «*Гірник-Спорт*» **Комсомольськ**, «*Гірник-Металург*» **Кременчук** (у цій назві поєднано номінації двох клубів, які через фінансові труднощі об'єдналися й виступали однією командою). Новими є відапелятивні назви команд, мотивовані наймену-

ваннями осіб за професією, для клубів: «*Автомобіліст*» *Велика Рудка*, «*Будівельник*» *Зіньків*, «*Будівельник*» *Диканька*, «*Будівельник*» *Шишаки* (у *Зінькові*, *Шишаках* функціують цегельні заводи, а в *Диканьці* – завод будівельної кераміки), «*Колгоспник*» *Карлівка* (неподалік міста *Карлівка* Полтавського району діють реформовані сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства), «*Металіст*» *Хорол* (у *Хоролі* працює механічний завод), «*Нафтовик*» *Карлівка* (у *Карлівці* працює нафтогазорозвідувальна експедиція глибокого буріння), «*Харчовик*» *Полтава* (*Полтава* є знаним центром харчової промисловості), «*Харчовик*» *Червонозаводське* (у містечку, що тепер має назву *Заводське*, Миргородського району працюють цукровий і хлібний заводи, спирт- і дріжджзаводи).

З-поміж зафіксованих за тридцять останніх років нових назв команд Полтавщини, які походять від **номінацій осіб за фахом чи родом занять**, є такі: «*Аграрник*» *Семенівка* (від *аграрник* – «фахівець з аграрного питання» [6, т. 1, с. 17], у містечку *Семенівка* Кременчуцького району функціює цукроварня, що використовує сировину місцевих агропідприємств), «*Газовик*» *Машівка* і «*Газовик*» *Базилівщина* (від *газовик*, *газівник* – «робітник газової промисловості або той, хто обслуговує газові установки» [6, т. 2, с. 14], у містечку *Машівка* Полтавського району працює філія підприємства «*Укргазвидобування*», а в селі *Базилівщина* – установки з переробки газу та газоконденсату), «*Дорожник*» *Глобине* (від *дорожник* – «спеціаліст з будівництва і експлуатації доріг» [6, т. 2, с. 380], у місті *Глобине* Кременчуцького району функціює підприємство «*Райагробуд*»), «*Енергетик*» *Полтава* (від *енергетик* – «фахівець з енергетики; працівник енергетичної промисловості» [6, т. 2, с. 480], у Полтаві з 1900 р. працює електростанція), «*Комунальник*» *Полтава* (від *комунальник* – «той, хто працює в комунальному господарстві» [6, т. 4, с. 254], в обласному центрі функціює кілька комунальних підприємств), «*Цукровик*» *Червонозаводське* (від *цукровик* – «працівник цукрової промисловості» [6, т. 11, с. 248], сучасне містечко *Заводське* відоме своїм *цукровим заводом*).

З-поміж інших груп **апелятивів**, що стали мотиваційною базою для називання футбольних команд Полтавщини, зафіксовано **назви продукції підприємств, технологічних особливостей виробництва чи специфіки діяльності підприємств**: «*Мотор*» *Полтава* – найменування команди *Полтавського* автотранспортного підприємства АТП-2214 походить від назви основної деталі автомобіля – *мотора* – «машина, що перетворює різні види енергії на механічну; двигун» [6, т. 4, с. 812]; «*Промінь*» *Полтава* – номінація команди *Полтавського* заводу газорозрядних ламп пов'язана з назвою *промінь* – «світлова смуга, що виходить із якого-небудь джерела світла чи предмета, який світиться, збирає у фокус або віддзеркалює світло» [6, т. 8, с. 232].

Від назв советських **символів** – *червона зірка*, *червоний прапор* – походять найменування команд: «*Червона зірка*» *Пирятин*, «*Червоний прапор*» *Полтава*, а від **ідеологічної номінації** – *більшовик* – «послідовник більшовизму, член більшовицької партії; комуніст» [6, т. 1, с. 187] – номінації клубів «*Більшовик*» *Велика Богачка* і «*Більшовик*» *Полтава*. Назви цих футбольних клубів залишилися в їхньому советському минулому.

Після відновлення української незалежності дуже суттєво збільшилася кількість назв футбольних команд Полтавщини, мотивованих онімами з етнокультурним значенням: **назвою національної держави** – «*Україна*» *Оріхівка* й «*Україна*» *Машівка*, **назвою Полтавської області** – «*Полтавщина*» *Полтава* (команда ветеранів), **топонімами** – назвами населених пунктів Полтавщини, звідки походять команди: *Ф. К.* «*Велика Богачка*» / *Ф. К.* «*Богачка*», *Ф. К.* «*Глобине*», *Ф. К.* «*Жоржівка*», *Ф. К.* «*Карлівка*», *Ф. К.* «*Кобеляки*», *Ф. К.* «*Лубни*», *Ф. К.* «*Миргород*», *Ф. К.* «*Михайлівка*», *Ф. К.* «*Петрівці*», *Ф. К.* «*Пирятин*», *Ф. К.* «*Полтава*», *Ф. К.* «*Росошинці*», *Ф. К.* «*Семенівка*», *Ф. К.* «*Шишаки*».

У період незалежності під впливом дії комерційного чинника збільшилася кількість назв футбольних команд Полтавщини, мотивованих **ергонімами** – номінаціями підприємств чи комерційних структур, які фінансують клуби: «*Адамс*» *Кременчук* (від назви торгового дому «*Адамс*»), «*Велта*» *Полтава* (від назви українсько-британського спільного підприємства «*Велта*»), «*Екстраметан*» *Полтава* (від назви комерційної фірми «*Екстраметан*», що торгує паливом), «*Електромотор*» *Пол*

тава (від назви заводу «Електромотор»), «*Камко*» *Полтава* (від назви будівельної фірми «Камко»), *КрАЗ Кременчук* (від назви *Кременчуцького автомобільного заводу*), «*Кремез*» *Кременчук* (від назви *Кременчуцького молокозаводу*), «*Мінводи*» *Миргород* (від назви *Миргородського заводу мінеральних вод*), «*Ніка*» *Лубни* (від назви комерційної фірми «Ніка», що надає в оренду нерухомість і транспорт), «*Полтавагаз*» *Полтава* (від назви газорозподільної компанії «Полтавагаз»), «*Титан*» *Полтава* (від назви компанії «Титан Україна», що виготовляє пружини), *Ф. К. «Алмакс» Полтава* (від назви комерційного підприємства «Алмакс-Авто», що торгує паливом), «*Холод енергокомплект*» *Полтава* (від назви виробничо-технічного центру «Холод енергокомплект»).

Оригінальними є відапелятивні назви команд, утворені від **найменувань осіб**: «*Скіф*» *Полтава* (від *скіфи* – «степові племена, які населяли південну частину території сучасної України в I тис. до н. е. – на початку I тис. н. е.» [6, т. 9, с. 271]), *С. К. «Земляк» Миргород / «Земляк» Миргород / Ф. К. «Земляк» Миргород* (від *земляк* – «уродженець однієї з ким-небудь місцевості»).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На початку ХХ ст. назви футбольних команд були мотивовані найменуваннями районів Полтави та навчальних закладів, у яких створено дружини копаного м'яча, і номінацією спортивно-гімнастичного товариства «Сокіл», при якому функціювало кілька команд із футболу. У 20–80-ті рр. назви футбольних клубів переважно відображали советські реалії й дублювали найменування фізкультурно-спортивних товариств, підприємств, військових частин і навчальних закладів, при яких їх було створено, а також номінації продукції підприємств, назви осіб за професією, символи й ідеологеми советської держави, що свідчило про вплив тоталітаризму на футбольне назовництво. Невелику частку номінацій команд мотивовано лексемами з етнокультурною семантикою – топонімами й гідронімами Полтавщини. Після відновлення української незалежності відсоток команд, які обрали для називання слова з національно-культурним складником у значенні – назву національної держави, топоніми й гідроніми Полтавської області, – помітно збільшився, що є виявом впливу національних тенденцій на добір назв футбольних дружин. Чимало команд дотепер зберігають відомі найменування советських спорттовариств і номінації, утворені від назв осіб за фахом. Наслідком впливу комерційного чинника на називання футбольних клубів є збільшення кількості назв, які походять від ергонімів – найменувань спонсорів цих команд. Назовницьким нововведенням останнього тридцятиріччя є творення складених, часто еклектичних, номінацій команд, в яких поєднано давню назву клубу і найменування комерційної структури, що його фінансує. Отже, на назовництво футбольних команд Полтавщини за понад століття розвитку футболу на цих теренах впливали різні фактори – національний, тоталітарний і комерційний, міксування яких особливо помітне в найменуваннях українських клубів на зламі ХХ–ХХІ ст. Перспективи досліджень полягають у виявленні тенденцій у національному назовництві футбольних команд різних українських регіонів для отримання загальної картини українського футбольного ономастикону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ломов А. Г. Сторінки історії полтавського футболу (1909–1999 рр.). Полтава : Гротеск, 1999. 156 с.
2. Ломов А., Криворотько С. Енциклопедія полтавського футболу (1909–2010). Полтава : ООО «АСМІ», 2010. 564 с.
3. Процик І. «Авангард», «Локомотив», «Колгоспник»: вплив тоталітаризму на вибір назв українських футбольних команд у 20–80-х рр. ХХ ст. *Наук. записки Тернопільського нац. пед. ун-ту. Серія «Мовознавство»*. 2016. Вип. I (25). С. 83–89.
4. Процик І. Національно-постколоніальна еклектика: назви футбольних команд у незалежній Україні. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»* : збірник наукових праць Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. 2016. Вип. 38. С. 326–340.
5. Процик І. «Це не були футбольні змагання, а бій за Україну»: назви українських футбольних команд як чинник національної ідентифікації у ХХ ст. *Лінгвістика* : збірник наук. праць. Старобільськ : ДЗ «Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка». 2017. № 2 (37). С. 85–99.
6. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980.
7. Торчинський М. Структура онімного простору української мови. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.